

TIBBIYOT YO'NALISHI TALABALARIDA TIBBIY TERMINLARNI O'QITISHDA XORIJIY TILLARNING AHAMIYATI

**Urganch Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi
o'qituvchisi Yo'ldasheva Xusnora
Xusinboy qizi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada tibbiyot yo'nalishi talabalarida tibbiy terminlarni o'qitishda xorijiy tillarning ahamiyati atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: tibbiy terminologiya, xorijiy til, ingliz tili, tibbiyot ta'limi

Tibbiyot sohasi zamon talablariga mos holda jadal taraqqiy etayotgan yo'nalishlardan biri bo'lib, bu rivojlanish jarayonida xorijiy tillarning, xususan, tibbiy terminologiyani egallashdagi o'rni tobora ortib bormoqda. Tibbiyot bilim yurti yoki oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar tibbiy terminlarni puxta o'zlashtirish orqali nafaqat ilmiy-nazariy saviyasini oshirib oladilar, balki kelajakda o'z kasbiy faoliyatida ham samarali natijaga erishadilar. Ma'lumki, tibbiy atamalar, diagnozlar, kasalliklar nomlari, dorivor preparatlar va jarrohlik usullari hamda ularga oid fanlar asosan xorijiy tillardan kelib chiqqan bo'lib, yunon, lotin va ba'zan ingliz tilidagi terminlarga so'zsiz duch kelish mumkin. Shunday ekan, tibbiy terminlarni o'rganish jarayonini xorijiy tillar bilan uzviy bog'lash tibbiyot yo'nalishi talabalarida puxta bilim va mustahkam amaliy ko'nikmalarni shakllantirishning zarur shartlaridan biridir. Tibbiyot yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarda xorijiy tillarni o'rganish muhimligi, avvalo, ularning kelajakda xalqaro miqyosda faoliyat ko'rsatishi, xorijiy ilmiy manbalarni erkin o'qishi va o'zaro tajriba almashish imkonini yaratish bilan izohlanadi. Chunki zamonaviy tibbiyot fani chet el ilmiy adabiyoti, maqolalari, tadqiqotlari va o'quv qo'llanmalari bilan yaqindan tanishishni talab qiladi. Xorijiy ilmiy bazalar, masalan, PubMed, ScienceDirect, ResearchGate kabi platformalarda chop etilgan ko'plab maqolalar va tadqiqotlar ingliz tilida e'lon qilinadi. Bularni tahlil qilish, undan amaliyotda foydalanish yoki ilmiy ishlar yozishda nazardan kechirish

uchun xorijiy til bilish talab etiladi. Bu jarayonda keltirilgan atamalar, diagnozlar, eponimlar, kasallik ta'riflari, davolash uslublari asosan lotincha yoki yunoncha ildizlarga ega bo'ladi. Shuningdek, so'nggi o'n yilliklarda, ilm-fan ommaviy ravishda ingliz tiliga e'tibor qaratgani bois, terminologiya bazasi tubdan yangilanib, murakkab nevrologik yoki biotibbiyot sohaslariga doir terminlar ham aynan ingliz tilida ifodalanmoqda. Tibbiy terminlarni xorijiy tillar yordamida o'rganish sabablari, avvalo, talabalarning mantiqiy fikrlash doirasini kengaytirishga, atamaning etimologik ildizini tushunish orqali uning keng qamrovli ma'nosini idrok etishga xizmat qiladi. Masalan, "gastroenterology" yoki "cardiomyopathy" kabi atamalarni o'zbek tiliga so'zma-so'z tarjima qilishdan ko'ra, ularning asl kelib chiqishi, lotinchadagi koren so'zlari, oldqo'shimcha va qo'shimchalar mazmunini anglash anchayin samaraliroq bo'ladi. Shunda talaba atamaning qismlarini mustaqil tushunib, o'zi bilmagan boshqa shunga o'xshash atamalarga ham mantiqiy yo'l bilan yondashishni o'rganadi. Xususan, "gastro" (lot. "qorin", "oshqozon") hamda "entero" (lot. "ichak"), "logy" (lot. "o'rganish") komponentlari orqali ushbu terminning oshqozon va ichak kasalliklarini o'rganish bilan bog'liqligini bilib oladi. Bu esa murakkab terminlarni eslab qolish, anglash va amaliy hayotda qo'llashni osonlashtiradi. Yana bir muhim jihat, xorijiy tillarni o'rganish orqali talabalar turli xorijiy adabiyotlarda keladigan nomenklatura, klinik terminlar, anatomiya bo'limlari, dorivor moddalar nomlari, apparatlar va asbob-uskunalar ta'riflariga duch kelganda qiynalmaydi. Chunki ular tilni bilish bilan birga, terminologik asos va sharhlarni ham puxta tushunishga harakat qiladilar. Masalan, zamonaviy tibbiy apparatlar, dori vositalarining aksariyati xalqaro patent nomlarga yoki kimyoviy formulasiga, ba'zida esa tilshunoslik nuqtayi nazaridan xalqaro standartlarga asoslanib nomlanadi. O'quv jarayonida ana shu nomenklatura bilan erta bosqichdayoq tanishish talabaga tibbiyot kasbida chuqurroq bilim egallashga, internatura yoki rezidenturada esa chigal terminlar bilan ishlashda qulaylik yaratadi. Bundan tashqari, xorijiy tillarni bilish tibbiyot sohasida o'qitish-uslubiy jarayonni yanada takomillashtiradi. Bugungi kunda xorijda chop etilgan zamonaviy o'quv qo'llanmalari, elektron darsliklar, onlayn platformalar, masofaviy kurslar tibbiyot

talabalari orasida mashhur bo'lib, aynan ingliz, nemis, fransuz yoki rus tilidagi resurslar sifatida taklif qilinadi. Talabalar xorijiy tillarni yaxshi o'zlashtirgan holda mazkur manbalardan mustaqil ravishda foydalanishi, virtual laboratoriyalar yoki interaktiv testlardan o'tishi, jahon miqyosidagi professorlar, tibbiyot darg'alari bilan onlayn muloqot qilishi, vebinar va konferensiyalarda qatnashishi mumkin. Bu imkoniyatlar, o'z navbatida, bo'lajak shifokorning dunyo tibbiy ilg'or tajribasidan xabardor bo'lib borishiga, har qanday klinik masalani hal etishda eng zamonaviy yondashuvlarni qo'llashga undaydi. Tibbiy terminlarni xorijiy tillar yordamida o'rganish, shuningdek, tibbiyotda kommunikativ kompetentlikni shakllantiradi. Bunda nafaqat yozma tekst bilan ishlash, balki og'zaki muloqot – kasallik ta'rifini ingliz tilida tushuntirish, xorijiy professorlar bilan ilmiy masalada suhbatlashish yoki konferensiya ma'ruzasi qilishi gibi vazifalar ham talabalar oldida turgan muhim maqsadlardan hisoblanadi. Masalan, xalqaro kongresslarda, ilmiy seminarlarda o'z loyihasini taqdim etish yoki klinik tadqiqotlar bo'yicha o'z fikrini izhor qilish, turli xalqaro jurnallarda maqola chop ettirish talabalardan xorijiy tilni, ayniqsa ingliz tilini yuqori darajada bilishni talab qiladi. Natijada bunday talabalar klinik tashxis va davolash jarayonlarida ham xorijiy ilmiy manbalarga suyanib, bemorlar holatini oqilona baholaydigan, har qanday yangilikni egallashga tez moslashadigan professional kadr sifatida shakllanadilar. Albatta, tibbiy terminlarni xorijiy tillar orqali o'rganishda muayyan pedagogik yondashuvlar mavjud. An'anaviy usullar ta'lim jarayonida grammatik shaklga urg'u berish, terminlarni yodlash, matnlarni o'qib tarjima qilish kabi amaliyotga tayansa, zamonaviy metodlar interaktiv mashqlar, rolli o'yinlar, davolash jarayonlarini dramatizatsiya qilish, videofilmlarni tahlil qilish kabi uslublarni ilgari suradi. Bundan tashqari, "CLIL" (Content and Language Integrated Learning) metodini keltirish mumkin; bu metod bo'yicha tibbiy fanlar xorijiy til orqali o'qitiladi yoki aksincha, xorijiy til darsi chog'ida aynan tibbiy terminlar integratsiyalashadi. Natijada o'quvchi yoki talaba o'ziga qiziqarli bo'lgan kasbiy sohadagi matn bilan ishlash, mavzuli lug'atlarni yodlab borish, tibbiy atamalarni amaliy muhitda qo'llash, o'zi mustaqil tarzda leksik bazasini kengaytirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ushbu

metodika, ayniqsa, xorijiy tilni bilish darajasini tez ko'tarishga, qiziqish uyg'otishga va real kasbiy amaliyotga yaqinlashtirishga yordam beradi. Shu o'rinda eslatib o'tish kerakki, tibbiy terminlarni xorijiy tillar orqali puxta o'rganish samaradorligi o'quv dasturlari va uslubiy qo'llanmalarining to'g'ri tuzilishiga ham bog'liq. Yaxshi tayyorlangan dasturda lotin va yunon ildizlari, oldqo'shimcha va qo'shimchalar, kimyoviy nomenklatura, har xil terminologik so'zlashuv shakllari, turli tibbiy maxsus mavzular – farmakologiya, jarrohlik, terapiya, ginekologiya, stomatologiya, pediatriya kabi bo'limlarga oid leksika bosqichma-bosqich o'rgatiladi. Boshlang'ich bosqichdan murakkab bosqichgacha mantiqiy ravishda reja qilinib, talabalarning ilg'or tajriba va qobiliyati e'tiborga olinadi. Shunda talaba lug'aviy boylikni taqozo etadigan turli kasbiy matnlarni o'qish, o'rganish va tahlil qilish orqali doimiy ravishda rivojlanib boradi. Dasturiy mashg'ulotlarda test topshiriqlari, turli rol-o'yin mashqlari, simulatsion klinik intervyular, internat tadbirlari, vebinarlar ham nazarda tutilishi talabalarda ta'limga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Z.M.Maxmudov – Lotin tili va tibbiyot terminologiyasini o'rganishda o'zbek tili grammatikasining o'rni- "Fan va ta'lim" ilmiy jurnali / Impact-faktor 3.567 (SJIF) 2022 yil noyabr / 3-jild 11-son
2. Esonovna, A.S., & Ziyoda, Q. (2023). Lotin va yunon tillarining tibbiyot terminologiyasidagi o'rni. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(7), 551-552.
3. Абраева, Ш. Э. (2023). Лотин ва юнон морфемаларининг тиббиёт матнларида тақсимланиши ва қўлланилиши. Scientific Impulse, 1(6), 1255- 1258.